

EVALUERING AF DEMOKRATILÆSEFORLØB

AF MOOS-BJERRE A/S FOR TÆNKETANKEN FREMTIDENS BIBLIOTEKER

September 2023

læse
foreningen

NORDEA
FONDEN
Vi støtter gode liv

INDHOLD

1. OM UNDERSØGELSEN
2. KONKLUSIONER
3. HVAD ER ET DEMOKRATILÆSEFORLØB?
4. EVALUERING AF FORLØBET
5. LÆRINGSPUNKTER
6. METODE

1. OM UNDERSØGELSEN

FORMÅL MED UNDERSØGELSEN

Denne rapport er en evaluering af projektet 'Unge, demokrati og skønlitteratur', som Tænk tanken Fremtidens Biblioteker har gennemført i samarbejde med Læseforeningen, en række folkebiblioteker samt folkeskoler rundt om i landet med støtte fra Nordea-fonden. Projektet tester metoden *guidet fælleslæsning* for udskolingselever ved at gennemføre såkaldte demokratilæseforløb for og med unge mennesker.

Evalueringen er en virkningsevaluering, hvilket vil sige, at fokus er på, hvordan en indsats omsættes til positive forandringer gennem evaluering af indsats, proces og resultat. Evalueringen har således ikke et snævert fokus på målopfyldelse, men i lige så høj grad et fokus på læring: Hvilke processer fungerer? Hvad er det, der virker i indsatserne?

Det kan opsummerende siges, at evalueringen har to formål: dels at beskrive tidlige indikationer på positive effekter af projektet på demokratisk engagement hos de unge; dels at opsamle brugbar læring fra projektets forløb og delelementer.

LÆSEVEJLEDNING

Efter denne indledning præsenteres undersøgelsens hovedkonklusioner i kapitel 2.

I kapitel 3 beskrives indsatsen 'Unge, demokrati og skønlitteratur', ligesom det beskrives, hvad et demokratilæseforløb er, hvad formålet med det har været, og hvad succeskriterierne er.

I kapitel 4 præsenteres selve evalueringen af forløbet ud fra en analyse af de gennemførte interviews og de indsamlede spørgeskemabesvarelser.

Kapitel 5 samler op på relevante læringspunkter fra projektet, og rapporten slutter med et kapitel 6 om undersøgelsens metode og datakilder.

ANALYSENS DATAKILDER

Undersøgelsens resultater hviler på både kvantitative og kvalitative datakilder. Datamaterialet er blandt andet indsamlet via en spørgeskemaundersøgelse med de elever, der har været igennem demokratilæseforløbet, for at få deres evaluering af projektet.

Herudover er der blevet indsamlet datamateriale gennem semi-strukturerede interviews med både lærere, læseguider og biblioteksmedarbejdere fra i alt fem forskellige kommuner. Dette er gjort for at inddrage input, svar og refleksioner fra alle projektets aktører. Fokuset har derfor været på deres oplevelser og observationer under demokratilæseforløbet.

Datakilde	Antal	
Interview med lærere	4 interviews	
Interview med læseguider	4 interviews	
Interview med biblioteksmedarbejdere	6 interviews	
Spørgeskema med elever	88 besvarelser	

2. KONKLUSIONER

1

GOD OPLEVELSE AT DELTAGE I DEMOKRATILÆSEFORLØBET

Størstedelen af eleverne mener, at det har været en god oplevelse at deltage i demokratilæseforløbet. Dette stemmer overens med erfaringer fra læseguider, lærere og biblioteksmedarbejdere, som giver udtryk for, at eleverne har virket engagerede og glædet sig til næste modul. Derudover fortæller flere af fagfolkene, at de er overbeviste om, at eleverne har fået meget ud af at deltage i forløbet – personligt og fagligt.

Overordnet set har demokratilæseforløbet således været en succes. Der er dog elementer, som kan forbedres, og nogle kommuner havde da også udfordringer med gennemførelsen.

2

SUCCESSION MED AT FÅ SKABT ET PRÆSTATIONSFRIT RUM

Både læseguider og biblioteksmedarbejdere oplever, at de har haft succes med at få skabt et præstationsfrit rum under demokratilæseforløbet, til trods for, at det i starten var svært for eleverne at forstå, at der ikke var et korrekt svar, men at det i stedet handlede om at dele sine meninger.

Her har læseguidernes unge alder været med til at styrke idéen om et præstationsfrit rum.

Det faktum, at mere end halvdelen af eleverne ikke har følt behov for at imponere nogen, indikerer, at skabelsen af et præstationsfrit rum har været vellykket.

3

MEDBESTEMMELSE OG INDFLYDELSE PÅ LITTERATUR ER KUN DELVIST LYKKEDES

Selvom der har været forskellige modeller for valg af litteratur i de fem kommuner, vurderer flere af eleverne, at medbestemmelse og indflydelse på tekstvalget har forbedret demokratilæseforløbet.

Ikke desto mindre er der stadig usikkerhed om, i hvilken grad eleverne føler, at deres og klassens interesser er blevet tilgodeset i valget af tekster. Det rejser spørgsmålet om, i hvor høj grad det er lykkedes at tage højde for elevernes interesser og behov i processen.

4

STIGENDE MOD OG LYST TIL AT SIGE SIN MENING HØJT UNDER FORLØBET

Undervejs i forløbet fik flere af eleverne mere mod på og lyst til at sige deres mening højt; herunder de elever, der normalt ikke siger så meget. Det stemmer fint overens med elevernes egne vurderinger, idet størstedelen følte, de kunne sige deres mening højt, hvis de havde lyst.

Læseguider og biblioteksmedarbejdere observerede, at valget af tekster havde en betydelig indvirkning på elevernes engagement og mod på at deltage i diskussioner.

1

ELEVERNE FØLER SIG HØRT AF DE ANDRE ELEVER

Størstedelen af eleverne føler sig hørt af de andre elever, idet de oplever at blive lyttet til, når de siger deres mening højt.

Både læseguider og biblioteksmedarbejdere observerede ligeledes, at eleverne var gode til at lytte samt give plads til hinanden. De fortæller, at eleverne var gode til at omfavne hinandens forskellige synspunkter og havde en nysgerrig tilgang til det, der blev ytret.

I denne forbindelse er det værd at hæfte sig ved, at et betydeligt flertal af eleverne vurderer, at de har kunnet være sig selv under demokratilæseforløbet.

2

SPÆNDENDE AT BLIVE PRÆSENTERET FOR ANDRES MENINGER OG PERSPEKTIVER

Mange af eleverne mener, at det har været spændende at få indblik i andres meninger og perspektiver.

Derudover mener lidt over halvdelen af eleverne, at eksponering for andres meninger har givet dem nye perspektiver og et syn på teksterne, som de ikke tidligere havde overvejet.

3

BEGRÆNSET FORSKEL I LYSTEN TIL AT SIGE ENS MENING HØJT I ANDRE FORA

Elevernes egne vurderinger af, hvorvidt demokratilæseforløbet har styrket deres mod til at udtrykke deres mening, fremstår uklare. Dog er der flere elever, der mener, at de i højere grad tør sige deres mening højt i situationer udenfor skolen.

Samtidig påpeger flere af elevernes lærere, at de endnu ikke har bemærket en ændring i elevernes deltagelse i den øvrige undervisning. Her understreger de, at det kræver mere tid, før sådanne ændringer bliver tydelige.

4

NYSGERRIGHED PÅ SAMFUNDET

Demokratilæseforløbet har for nogle af eleverne vakt en større interesse for litteratur og læsning. Dette afspejles i en øget anvendelse af biblioteket samt det faktum, at nogle af eleverne har valgt at læse de bøger, som de blev introduceret for under demokratilæseforløbet.

Derudover udviser flertallet af eleverne interesse for at snakke om samfundet. Det er dog vanskeligt at fastslå, om denne interesse direkte skyldes demokratilæseforløbet eller ej.

1

DET, DER FUNGEREDE GODT

Projektets fokus på meningsudveksling anses af mange som værende særlig positivt. Det giver eleverne et afbræk fra den sædvanlige undervisning og tilbyder en alternativ tilgang til læring og personlig udvikling.

Flere fremhæver værdien af unge læseguider, eftersom de er med til at øge fortroligheden og understøtter idéen om det præstationsfrie rum. Dog er det vigtigt at være opmærksom på, at læseguidernes alder kan spille en rolle i forhold til uro og forstyrrelser i gruppen.

Flere udtrykker begejstring for det styrkede samarbejde mellem folkebibliotek og skole, som projektet har medført.

Flertallet af læseguider, biblioteksmedarbejdere og lærere anbefaler varmt andre skoler at deltage i projektet.

2

DET, DER FUNGEREDE MINDRE GODT

Udfordringer med for store hold blev påpeget af flere, eftersom det skabte uro og vanskeligheder med elevernes koncentrationsevne. Flere foreslår derfor at oprette mindre hold, så eleverne får mest muligt ud af forløbet.

Læseguiderne og biblioteksmedarbejdernes mangel på kendskab til eleverne og klassedynamikken var til dels en udfordring. Ét forslag er derfor, at lærerne har indflydelse på holdfordelingen.

Selvom mange samarbejder fungerede godt, var der nogle, der stødte på udfordringer. Det har særligt været i forbindelse med at finde en folkeskole, der ville deltage, eller finde en passende forfatter. Der er derfor udtrykt et ønske om hjælp til formidling af projektets budskab samt klare retningslinjer for forfatterbesøg.

3

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER

For at sikre, at folkeskolerne har lyst til og mulighed for at deltage i projektet, er det afgørende, at forløbet planlægges og afholdes med skelen til lærernes årshjul.

At basere projektet på frivillighed (i forhold til læseguider) kan indebære udfordringer, da det kan medføre en lavere grad af forpligtigelse.

Mere sparring og erfaringsudveksling mellem bibliotekerne ville styrke projektet, og lette bibliotekernes arbejdsbyrde.

Det ville være en fordel med flere moduler, så eleverne kunne få mere ud af forløbet.

Det er essentielt, at elevernes input bliver hørt, når man vælger at involvere dem i udvælgelse af tekster.

3. HVAD ER ET DEMOKRATI- LÆSEFORLØB?

AT STYRKE UNGES DEMOKRATISKE ENGAGEMENT

Projektet 'Unge, demokrati og skønlitteratur' har overordnet til formål at øge unge menneskers demokratiske engagement. Dette skal ske gennem et såkaldt demokratilæseforløb.

Projektet er en afprøvning af, om demokratilæseforløbet kan bidrage positivt til unge menneskers demokratiske engagement i udkolingen. Projektet er et samarbejde mellem Tænketanken Fremtidens Biblioteker, Læseforeningen, lokale folkebiblioteker og folkeskoler med støtte fra Nordea-fonden.

Formålet med demokratilæseforløbet er, at deltagerne dele skønlitterære læseoplevelser gennem højtlesninger i mindre grupper og herigennem udveksler meninger og styrker deres demokratiske selvtillid.

SELVE INDSATSEN

Selve den guidede fælleslæsning varetages af en ung, uddannet læseguide og veksler mellem højtlesning og samtale.

Et demokratilæseforløb består som udgangspunkt af fire moduler, hvor der hver gang bliver afholdt en guidet fælleslæsning. De biblioteksansatte udvælger ud fra elevernes input og interesser i samarbejde med den unge læseguide de skønlitterære tekster, som bliver læst i forløbet. Det er meningen, at læreren skal forlade lokalet under fælleslæsningen for at styrke idéen om et præstationsfrit rum. Det konkrete format for demokratilæseforløbene er beskrevet på næste side under 'aktiviteter'.

Det er relevant at understrege, at der har været variationer i udførelsen af selve forløbet i de involverede kommuner. Disse variationer omhandler blandt andet, om læreren har været til stede eller ej samt længden på forløbet. Derudover er der én af kommunerne, hvor det ikke lykkedes at gennemføre forløbet.

EVALUERINGENS TILGANG

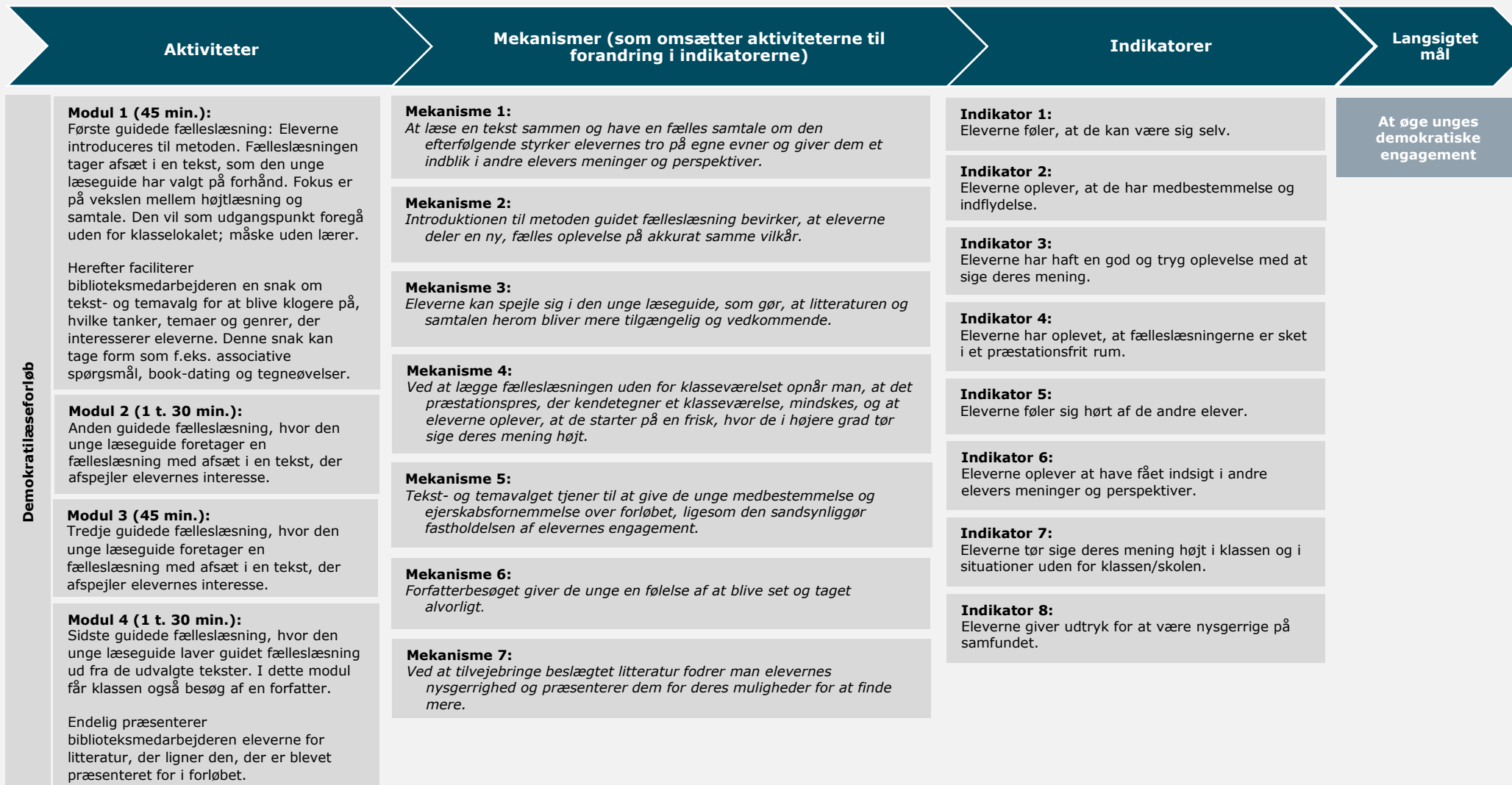
Som nævnt i indledningen er evalueringen en virkningsevaluering. En virkningsevaluering sætter fokus på, hvordan en indsats omsættes til positive forandringer gennem evaluering af indsats, proces og resultat. Evalueringen har således ikke et snævert fokus på målopfyldelse, men i lige så høj grad et fokus på læring, på hvilke processer, der fungerer, og på hvad der virker i indsætterne.

HVORDAN KAN INDSATSEN KONKRET EVALUERES?

Da det overordnede formål, demokratisk engagement, som udgangspunkt er et koncept, der udvikler sig over lang tid og påvirkes af en lang række faktorer, kan det være udfordrende at måle ændringer fra den ene dag til den anden. For at imødekomme denne udfordring er der blevet identificeret en række tidlige indikatorer for demokratisk engagement, som vil blive brugt til at evaluere projektets virkning. Disse er blevet opsat i en såkaldt forandringsmodel, som kan ses på den følgende side.

En forandringsmodel er en måde at kortlægge et projekts indsatser og forventede resultater. Disse to punkter bliver så forbundet via en beskrivelse af, hvilke mekanismer aktiviteterne igangsætter frem mod resultaterne. I en evaluering af et komplekst og langsigtet mål, såsom demokratisk engagement, opsættes der tillige tidligere indikatorer på opnåelsen af det langsigtede mål.

Forandringsmodellen kan således ses som en beskrivelse af projektet fra start til slut og fungerer samtidig som en analyseramme for evalueringen.

Læring fra projektet:

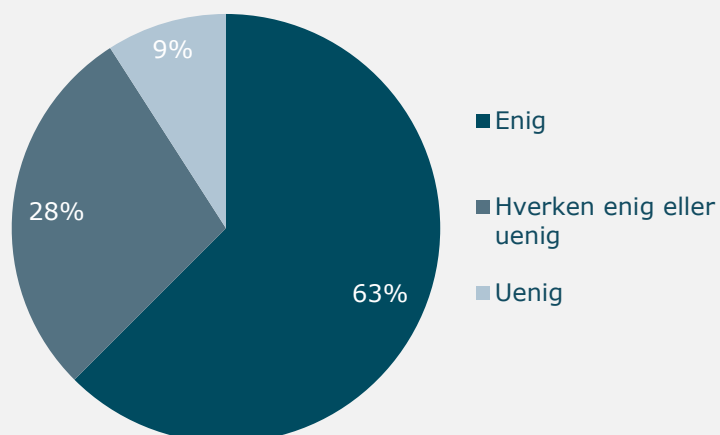
Underliggende forandringsmodellens forskellige delelementer løber der et spor omhandlende læring fra afholdelsen af projektet.

4. EVALUERING AF FORLØBET

STØRSTEDELEN AF ELEVERNE MENER, AT DEMOKRATILÆSEFORLØBET HAR VÆRET EN GOD OPLEVELSE

Elevernes evaluering af demokratilæseforløbet afspejler en generel positiv oplevelse. Blandt deltagerne har 63 pct. givet udtryk for, at det har været en god oplevelse at deltage i demokratilæseforløbet. Det er kun 9 pct., som har udtrykt utilfredshed med oplevelsen af demokratilæseforløbet.

Det har været en god oplevelse at være med i demokratilæseforløbet, n= 88

Elevernes vurdering af demokratilæseforløbet som værende en positiv oplevelse stemmer overens med erfaringer fra læseguider, biblioteksmedarbejdere og lærere. Mange af dem giver udtryk for, at eleverne viste stort engagement, og at de kunne mærke, at eleverne glædede sig. Derudover fremhæver flere, at de tror, at eleverne har fået meget ud af at deltage i forløbet – både personligt og fagligt.

"De viste stort engagement. Man kunne mærke, at de glædede sig og mødte op glade."

Citat: Biblioteksmedarbejder

"Ud fra hvad de (læseguide og biblioteksmedarbejdere) har fortalt, så har eleverne syntes, det var virkelig spændende, og de syntes, at det var meget positivt at være en del af forløbet."

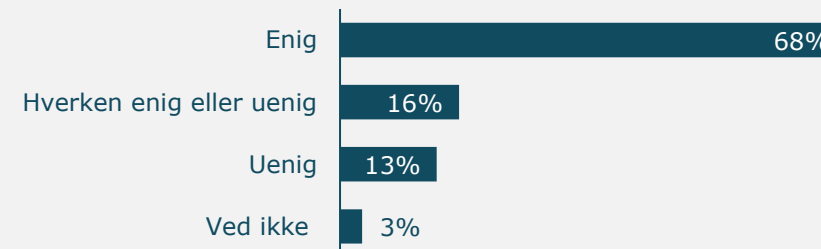
Citat: Lærer

ELEVERNE HAR KUNNET VÆRE SIG SELV UNDER DEMOKRATILÆSEFORLØBET

Den positive oplevelse af forløbet kan sættes i relation til elevernes opfattelse af at have kunnet være sig selv under demokratilæseforløbet. Her mener hele 68 pct. af eleverne, at de har kunnet være sig selv under demokratilæseforløbet, mens kun 13 pct. af eleverne ikke deler denne opfattelse.

Jeg har kunnet være mig selv under demokratilæseforløbet, n=88

DET LYKKEDES AT FÅ SKABT ET PRÆSTATIONSFRIT RUM

Demokratilæseforløbet blev gennemført enten i et lokale på biblioteket eller i et lokale på skolen forskelligt fra elevernes sædvanlige undervisningsrum med det formål at skabe et præstationsfrit rum. I nogle tilfælde var læreren til stede for at få indblik i, hvordan forløbet fungerede, men også for at bidrage til at opretholde ro og orden.

Flere lærere, læseguider og biblioteksmedarbejdere nævner, at eleverne i begyndelsen lige skulle forstå, at det var et rum, hvor alt var tilladt, og at der ikke var en bestemt holdning, som ansås som værende den rigtige. Dette hænger sammen med, at eleverne har vænnet sig til, at der *"ligger en mesterfortolkning gemt bagved, som de skal gennemskue"*. Flere læseguider og biblioteksmedarbejdere fortæller dog, at de føler, at de havde succes med at få skabt et trygt og præsentationsfrit rum, hvor eleverne turde udtrykke deres holdninger uden at skulle tænke over at blive bedømt på deres præstation.

"I starten var det overraskende nok nogle af dem, der ikke taler så meget, som sagde noget, og det er måske, fordi det blev tilrettelagt sådan, at der ikke var noget rigtigt eller forkert svar."

Citat: Lærer

"I starten virkede det til at være ret grænseoverskridende for eleverne. Men efter lidt tid nød de frirummet, hvor man bare kunne sige, hvad man tænkte. Det lykkedes helt sikkert at skabe et frirum"

Citat: Læseguide

"Jeg synes, vi fik etableret et rum, hvor eleverne havde en stemme og mulighed for at tage ordet. Det er jeg tilfreds med og synes, det lykkedes."

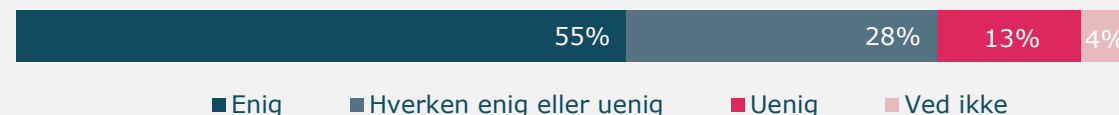
Citat: Biblioteksmedarbejder

STØRSTEDELEN AF ELEVER TÆNKTE IKKE PÅ AT SKULLE IMPONERE

Lærere, læseguider og biblioteksmedarbejdernes oplevelse af at have lykkedes med at skabe et præstationsfrit rum kommer også til udtryk i elevernes evaluering af demokratilæseforløbet. Her vurderer 55 pct. af eleverne, at de ikke tænkte på at skulle imponere nogen under demokratilæseforløbet. Modsat er der 13 pct. af eleverne, der tænkte på at skulle imponere nogen. Det er dog relevant at understrege, at i nogle tilfælde var der en lærer tilstede, mens der i andre ikke var.

Under demokratilæseforløbet tænkte jeg ikke på at skulle imponere nogen, n=88

UNGE LÆSEGUIDER VAR MED TIL AT STYRKE IDÉEN OM ET PRÆSTATIONSFRIT RUM

Det, at de uddannede læseguider er unge, har været med til at styrke konceptet om et præstationsfrit rum. Med deres unge alder har det været lettere for dem at etablere en atmosfære, som indbyder til, at man ikke behøver at imponere nogen, og derigennem dæmpe præstationspresset. De unge læseguider har dermed bidraget til at skabe en mere ligeværdig dynamik, og hele 61 pct. af eleverne udtrykker også, at de foretrækker, at læseguiden er ung, mens blot 5 pct. af eleverne ikke gør.

"At læseguiderne er unge og tæt på samme alder som eleverne, gør, at der ikke er samme rollefordeling. Der er ikke nogen der bestemmer, eller lærere man skal imponere. Eleverne tør sige deres mening mere"

Citat: Læseguide

FORSKELLIGE MODELLER FOR VALG AF LITTERATUR

Processen med at udvælge litteratur har varieret i de forskellige kommuner. I alle kommuner har man forsøgt at inkludere elevernes interesser. Det er dog blevet gjort på forskellige vis. Ét sted blev der på forhånd udvalgt tre emner, hvorefter gruppen i fællesskab kunne vælge, hvilket emne, som de synes, var mest spændende. Andre steder havde gruppen en fælles snak om forskellige temaer, som de efterfølgende fik indsnævret til nogle mere konkrete emner. Derudover var der nogle, der gjorde brug af tegneøvelser for at finde frem til elevernes præferencer. Et andet sted havde man introgange med læsestationer, hvor eleverne blev introduceret til uddrag af diverse tekster, som de efterfølgende kunne vælge imellem.

MEDBESTEMMELSE OG INDFLYDELSE PÅ LITTERATUREN HAR GJORT DEMOKRATILÆSEFORLØBET BEDRE

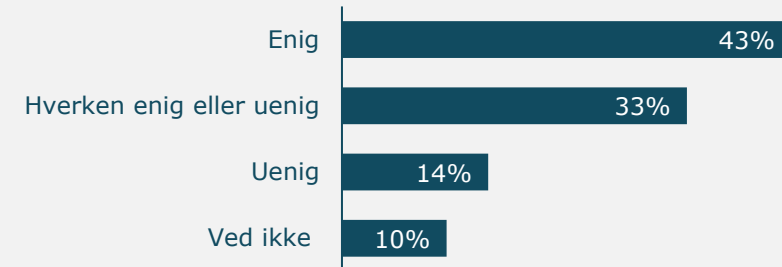
43 pct. af eleverne er af den opfattelse, at demokratilæseforløbet er blevet forbedret ved at lade eleverne få indflydelse på valget af tekster. Inddragelse af eleverne i beslutningsprocessen omkring tekstvalg kan bidrage til en mere givende og engageret deltagelse hos eleverne. En biblioteksmedarbejder fortæller, at han så tydelig genkendelsesglæde hos flere af eleverne, da de skulle læse tekster, som de selv havde været med til at udvælge.

“Jeg havde en fornemmelse af, at eleverne fremhævede nogle tekster og kunstnere f.eks. Tobias Rahim, som de var interesserede i, som vi så tog med. Da vi så læste den med dem, så havde jeg indtrykket af en genkendelsesglæde hos dem. Jeg tror, det var vigtigt at lave den der medskabende introduktionsgang for at give dem fornemmelse af, at de er med til at bestemme det og på deres præmisser.”

Citat: Biblioteksmedarbejder

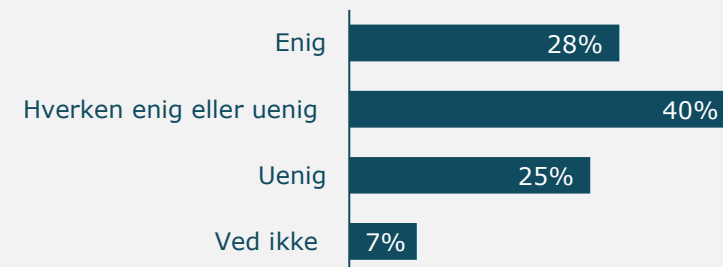
Det har gjort demokratilæseforløbet bedre, at vi havde indflydelse på tekstvalget, n=88

IKKE ENTYDIGT SVAR I FORHOLD TIL, OM ELEVERNE FØLER, AT DERES INTERESSER BLEV AFSPEJLET I TEKSTVALGET

Selvom der er en større andel af eleverne, der mener, at demokratiforløbet er blevet bedre af, at de havde indflydelse på tekstvalget, er der en mangel på klarhed om, hvorvidt eleverne føler, at deres interesser i sidste ende er blevet afspejlet i valget af tekster eller ej. I spørgeskemaet svarer 40 pct. af eleverne, at de 'hverken er enig eller uenig'. Det antyder, at der er en vis tvivl eller usikkerhed blandt eleverne om, i hvilken grad deres og klassens interesser er blevet afspejlet i tekstvalget.

Jeg føler, at mine og klassens interesser er afspejlet i tekstvalget, n=88

MOD PÅ OG LYST TIL AT SIGE SIN MENING HØJT I

ELEVERNE FIK UNDERVEJS MERE MOD PÅ OG LYST TIL AT SIGE DERES MENING HØJT

Både læseguiderne og biblioteksmedarbejderne fortæller, at de oplevede en gradvis stigning i elevernes mod på og lyst til at sige deres mening højt i løbet af forløbet. I begyndelsen var der en vis tilbageholdenhed, og det krævede en indsats at få svar fra eleverne. Derudover var det ofte de samme elever, som sagde deres mening højt. Imidlertid begyndte flere og flere elever efterhånden at byde ind med deres egne synspunkter samt tage initiativ til at læse højt fra teksten – en oplevelse som en af biblioteksmedarbejderne beskriver som værende "helt magisk".

"I starten var der ret stille, og vi skulle "trække" svarene ud af eleverne. Men efterfølgende bød flere og flere ind med deres egne input."

Citat: Læseguide

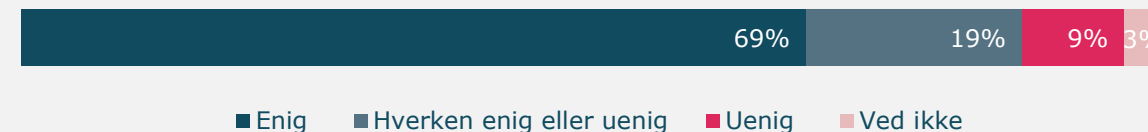
"Til sidst bød de næsten alle sammen ind med at ville læse højt, hvorimod i starten var det kun en eller to der turde at melde sig til at læse en del af en tekst højt."

Citat: Biblioteksmedarbejder

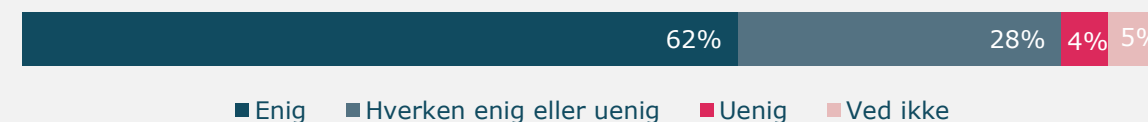

Ovenstående oplevelse stemmer fint overens med elevernes egne vurderinger af at kunne sige sin mening højt, hvis man har lyst. Her føler hele 69 pct. af eleverne, at de kan sige deres mening højt, hvis de har lyst til det. Samtidig mener 62 pct. af eleverne, at andre lytter til en, når man siger sin mening højt. Dette indikerer, at der under demokratilæseforløbet er blevet skabt et trygt rum, hvor mange af eleverne har mod på og lyst til at sige deres meninger højt.

Jeg føler, at jeg kan sige min mening højt, hvis jeg vil, n=88

Jeg føler, at andre lytter til mig, når jeg siger min mening, n=88

TEKSTVALGET HAR INDFLYDELSE PÅ ELEVERNES LYST TIL AT SIGE DERES MENING HØJT

Ifølge læseguiden og biblioteksmedarbejderne påvirkede selve tekstvalget i høj grad elevernes motivation til at deltage aktivt og udtrykke sig. Når emnet relaterede sig til elevernes egne personlige udfordringer, for eksempel den usikkerhed, der kommer med overgangen til efterskole, så oplevede både læseguiden og biblioteksmedarbejderne en mærkbar stigning i elevernes engagement og deltagelse. Større tilknytning til teksten motiverede derfor eleverne til i højere grad at dele deres individuelle perspektiver.

"Tredje gang kunne vi mærke, at vi havde ramt plet ift. tekstvalg, fordi der var en anden respons fra eleverne. De var mere grebet og deltog mere med deres holdninger – også dem, der ikke havde sagt så meget førhen."

Citat: Biblioteksmedarbejder

LÆSELYST SOM VÆRENDE TABUBELAGT

Det sociale aspekt spiller en betydelig rolle, eftersom de sociale dynamikker i gruppen har en påvirkning på elevernes deltagelse og vilje til at udtrykke deres meninger højt. En lærer fortæller blandt andet, at eleverne befinder sig i en periode af deres liv, hvor der er en stærk tendens til at betragte det som tabubelagt at udtrykke entusiasme for læsning. Interesse for læsning bliver sjældent anset som værende sejt, og særligt nogle af eleverne kan føle, at de skal opretholde en vis "sejhed". På den måde kan elevernes deltagelse i demokratilæseforløbet og lyst til at ytre sig i høj grad være påvirket af sociale dynamikker og normer i klassen.

"I den her periode af ens liv er det tabubelagt at sige, at det er spændende at læse. De tror ikke, at man er blandt de seje, hvis man læser. Især drengene skal bevare deres sejhed. Så der kan være meget på spil socialt."

Citat: Lærer

INGEN BETYDELIG INDVIRKNING PÅ ELEVERNES DELTAGELSE I DEN ØVRIGE UNDERVISNING

Der er ikke nogen af de interviewede lærere, der har kunnet mærke en betydelig ændring i elevernes deltagelse i den øvrige undervisning. Flere understreger, at det kræver mere tid, før at man kan se en tydelig og mærkbar ændring. Til gengæld påpeges det, at deltagelse i forløbet har styrket elevernes indbyrdes fællesskab.

"Nej, der har ikke været så stor en ændring på deres deltagelse i undervisningen efter forløbet, der skal mere tid til."

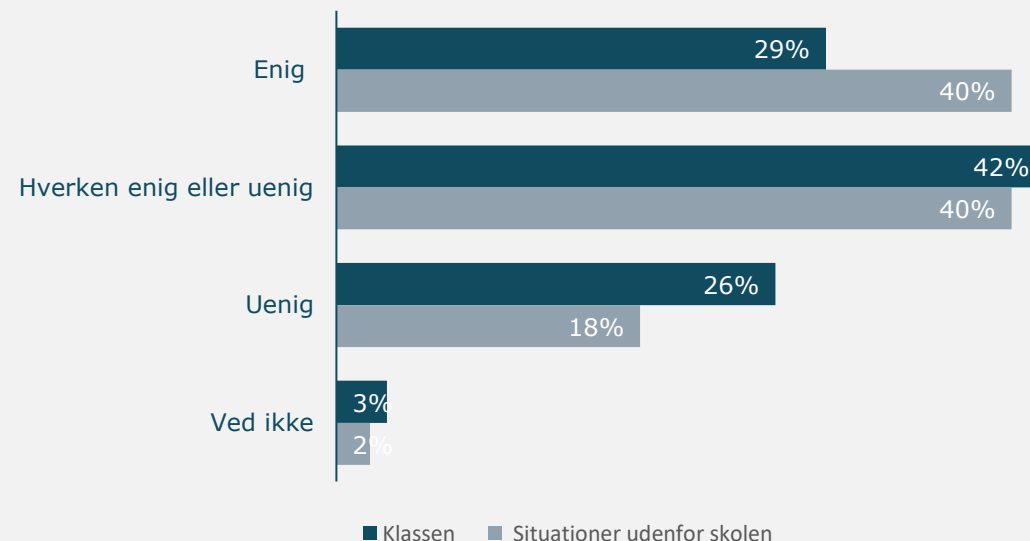
Citat: Lærer

INGEN TYDELIG ÆNDRING I ELEVERNES SELVVURDEREDE MOD TIL AT YTRE MENINGER

Eleverne har selv vurderet deres udvikling med hensyn til at turde udtrykke deres meninger. Som det fremgår af den nedenstående graf, er der ikke et klart billede af, om demokratilæseforløbet har haft en positiv indvirkning på elevernes mod til at sige deres mening højt. Dette er både gældende i klasseundervisningen, men også deres mod til at udtrykke meninger i situationer uden for skolens rammer. Sidstnævnte er dog lidt højere, idet 40 pct. af eleverne mener, at de efter demokratilæseforløbet i højere grad tør sige deres mening højt i situationer udenfor skolen, hvorimod det i klassen er 29 pct. af eleverne.

Efter demokratilæseforløbet tør jeg i højere grad sige min mening højt i..., n=88

ELEVERNE VAR GODE TIL AT ACCEPTERE HINANDENS PERSPEKTIVER

Ifølge læseguider og biblioteksmedarbejdere var eleverne rigtig gode til at lytte til hinanden samt omfavne hinandens forskellige synspunkter. De fleste steder var der ikke mange intense uenighedsdiskussioner, men når der opstod diskussioner på grund af mindre uenigheder vedrørende en tekst, blev afvigende meninger håndteret med stor respekt, og synspunkterne blev mødt med åbenhed og nysgerrighed snarere end modstand. Ét af stederne forsøgte biblioteksmedarbejderen og læseguiden bevidst at finde uenigheder blandt elevernes samt udfordre eleverne til at tænke anderledes og sige noget modsat deres egen holdning for derigennem at skabe en fælles diskussion.

“Holdningerne blev diskuteret, men på en god måde. Vi havde f.eks. en tekst, som de blev meget fanget af, hvor der var tydelige diskussioner mellem drengene og pigerne. Der blev skabt et rum, hvor man i højere grad lyttede til hinanden end at udbasunere sine egne holdninger.”

Citat: Biblioteksmedarbejder

“Der var ikke så mange store uenighedsdiskussioner, men når nogen har udtrykt en anden holdning, har der været meget respekt for det. Men ikke så åbne diskussioner, det bliver sagt mere forsigtigt. Men det bliver ikke taget dårligt imod, hvis man mener noget andet end de andre.”

Citat: Læseguide

ELEVERNE SYNES, DET HAR VÆRET SPÆNDENDE AT BLIVE PRÆSENTERET FOR ANDRES MENINGER

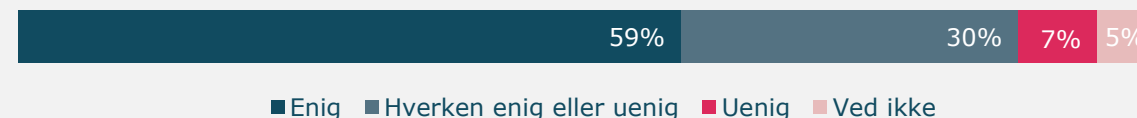
En læseguide fortæller, at eleverne gav udtryk for, at det havde været spændende at få indblik i andres perspektiver og blive inspireret af hinandens holdninger. Dette stemmer rigtig fint overens med elevernes egen vurdering, hvor 59 pct. af eleverne er enige i, at det har været spændende at blive præsenteret for/få indblik i andres meninger. Derudover fremgår det, at 52 pct. af eleverne har givet udtryk for, at de gennem demokratilæseforløbet er blevet præsenteret for/fået indblik i andres meninger, hvilket har givet dem nye perspektiver, som de ikke selv havde overvejet før.

“Én sagde, det var fedt at få mulighed for at høre andres holdninger og synspunkter, selvom han ikke har sagt så meget selv. Så på den måde har eleverne fået noget forskelligt ud af forløbet, også selvom alle ikke har været lige så aktive.”

Citat: Biblioteksmedarbejder

Det har været spændende at blive præsenteret for/få indblik i andres meninger. n=88

At blive præsenteret for/få indblik i andres meninger har givet mig nye perspektiver, som jeg ikke selv havde tænkt på. n=88

STØRRE INTERESSE FOR LITTERATUR OG LÆSNING

Nogle af lærerne fortæller, at demokratilæseforløbet har haft en positiv indvirkning på elevernes interesse for litteratur og læsning. Dette kommer blandt andet til udtryk i den stigende tilknytning til og anvendelse af biblioteket, hvor flere efterfølgende har erhvervet sig lånerkort og jævnligt besøger stedet – *“det er ikke et lukket land for dem mere”*. Ligeledes har en lærer bemærket en individuel udvikling hos nogle af eleverne, idet de senere hen har læst de bøger, de under forløbet læste uddrag fra. På den måde har demokratilæseforløbet formået at så frø til interesse og fremme en nysgerrighed omkring læsning og litteratur blandt nogle af eleverne.

“Jeg har set flere af eleverne på biblioteket efterfølgende, de er der en del. Men jeg ved selvfølgelig ikke, om de også var der meget førhen.”

Citat: Biblioteksmedarbejder

*“En masse lyst, der er spiret.
Det har været et springbræt ind til noget.”*

Citat: Lærer

“Jeg kan se, at det sår frø (...) de kommer efterfølgende og siger, at de har læst de bøger, vi har læst uddrag fra. Så individuelt er der klart sket noget.”

Citat: Lærer

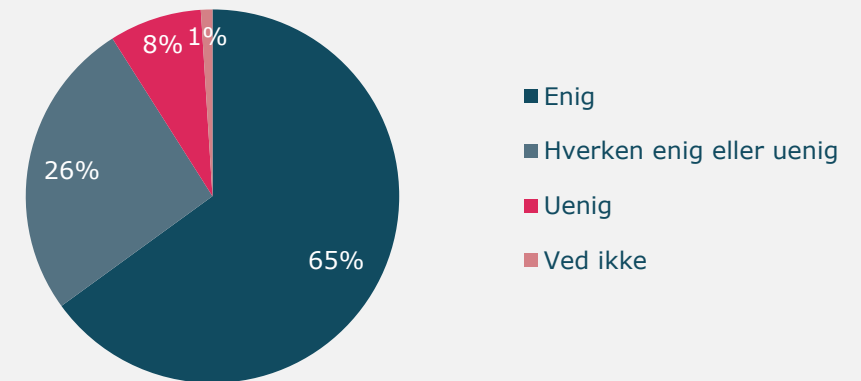
OVER HALVDELEN AF ELEVERNE KAN IKKE FORESTILLE SIG AT VÆRE LÆSEGUIDE I FREMTIDEN

55 pct. af eleverne udtrykker, at de slet ikke kan forestille sig at skulle være læseguide engang i fremtiden. Det er dog vigtigt at bemærke, at denne holdning ikke nødvendigvis indikerer en negativ oplevelse af læseguiderne, men at det også kan handle om individuelle præferencer og interesser. På den anden side angiver 17 pct. af eleverne, at de i høj eller nogen grad kan se sig selv som læseguider i fremtiden.

STØRSTEDELEN SYNES, DET ER SPÆNDENDE AT SNAKKE OM SAMFUNDET

Størstedelen af eleverne, nærmere bestemt 65 pct., udviser interesse for at snakke om samfundet. Det er dog relevant at påpege, at dette tal ikke nødvendigvis afspejler en direkte påvirkning fra demokratilæseforløbet. Ikke desto mindre giver det et indblik i, at en betydelig gruppe unge mennesker finder det interessant at engagere sig i samtaler om samfundet og dermed er nysgerrig på samfundet.

Synes det er spændende at snakke om samfundet, n=88

OPSAMLING PÅ ANALYSE

Det overordnede, langsigtede mål er at øge unges demokratiske engagement. Som tidligere nævnt kan det være udfordrende på nuværende tidspunkt at give en konkret vurdering af, om demokratilæseforløbet har bidraget til at øge unges demokratiske engagement, eftersom det er et koncept, der udvikler sig over længere tid. For at evaluere demokratilæseforløbets virkning bliver der i stedet set på tidlige indikatorer for demokratisk engagement. De 8 indikatorer og vurderingen af, om de er blevet opfyldt, kan ses på oversigten til højre.

6/8 INDIKATORER VURDERES AT VÆRE OPFYLDT

Baseret på analysen vurderes det, at 6 ud af 8 indikatorer er blevet opfyldt i demokratilæseforløbet. Disse omfatter indikatorerne: 1, 3, 4, 5, 6 og 8.

TO INDIKATORER VURDERES I MINDRE GRAD AT VÆRE OPFYLDT

To af indikatorerne vurderes til i mindre grad at være blevet opfyldt i demokratilæseforløbet. Den første, indikator 2, vedrører elevernes oplevelse af at have medbestemmelse og indflydelse. Selvom mange af eleverne mener, at det forbedrer forløbet at have indflydelse på tekstvalget, så er det ikke alle elever, som føler, at deres interesser er blevet afspejlet i tekstvalget. Den anden indikator, nummer 7, omhandler elevernes mod til efter forløbet at ytre deres mening højt i klassen samt situationer uden for skolen. Denne vurderes til kun delvist at være blevet opfyldt, fordi der ikke er et klart billede af, om demokratilæseforløbet efterfølgende har haft en positiv indvirkning på elevernes mod til at udtrykke deres meninger.

GODT PÅ VEJ TIL AT ØGE UNGES DEMOKRATISKE ENGAGEMENT

Samlet set vurderes det, at man gennem demokratilæseforløbet er godt på vej med hensyn til at øge unges demokratiske engagement, eftersom flere af indikatorerne vurderes som værende opfyldt.

5. LÆRINGSPUNKTER

FLERTALLET ANBEFALER ANDRE SKOLER AT DELTAGE I PROJEKTET

Flere af de medvirkende aktører (læseguider, biblioteksmedarbejdere og lærere) betragter demokratilæseforløbet som en vellykket og berigende projektoplevelse. Flere beskriver det som have været supergodt og som et yderst relevant tilbud. Flertallet er overbevist om forløbets værdi og anbefaler varmt andre skoler at deltage i demokratilæseforløbet.

“Jeg ville absolut anbefale andre skoler at køre sådan et forløb. Det har været sjovt at være med til, og jeg tror også, at eleverne har fået en del ud af det.”

Citat: Lærer

FOKUS PÅ MENINGSUDVEKSLING ANSES SOM YDERST POSITIVT

Selve projektets fokus på at opmuntre til åbenhed omkring meninger og personlig udvikling i et præstationsfrit rum fremstår som en bemærkelsesværdig og positiv kvalitet. Der er en adskillelse fra den sædvanlige undervisning, og det giver en anderledes tilgang til læring, som kan danne grobund for øget interesse for litteratur. Derudover kommer eleverne tættere på hinanden og får en større forståelse for deres klassekammeraters perspektiver.

“Det er let fordøjeligt, og det er rart. I et typisk læseforløb er der hele tiden opgaver, mål for videre læsning og vidensdeling. Det her er en let og flydende arbejdsform, hvor jeg tror, at udbyttet er større. Man lærer også noget om hinanden.”

Citat: Lærer

FORDEL MED UNGE LÆSEGUIDER, SELVOM DER KAN OPSTÅ MINDRE PROBLEMER

Flere fremhæver, at forløbet bliver mere relaterbart, og rummet bliver mere fortroligt for eleverne, når læseguidens alder er tættere på elevernes alder.

Ikke desto mindre er det vigtigt at være opmærksom på potentielle udfordringer ved unge læseguider. Unge læseguider kan nogle gange skabe problemer med uro og forstyrrelser i gruppen, da eleverne hurtigt kan forveksle dem med en ung vikar og muligvis ikke udvise samme respekt som over for deres lærer. At holde orden og styr på gruppen kan derfor hurtigt kræve pædagogiske kompetencer, som læseguiden ikke nødvendigvis besidder.

“Når der kommer et ungt menneske ind, så tænker eleverne, at det er en vikar, og så skal man kunne tage styringen.”

Citat: Lærer

PROJEKTET HAR STYRKET SAMARBEJDET MED BIBLIOTEKET

Flere af lærerne og biblioteksmedarbejderne fortæller, at demokratiforløbet har åbnet op for et nyt samarbejde mellem skolen og biblioteket. Der er blevet skabt en grobund for videre samarbejde, hvilket vil gøre fremtidigt samarbejde endnu nemmere. En biblioteksmedarbejder udtrykker ligeledes, at samarbejdet har givet biblioteket mulighed for at få kontakt med en målgruppe, de selv kan have vanskeligheder ved at få indfanget.

“Det bedste har været det relationsarbejde, der er opstået – en ny, god samarbejdspartner.”

Citat: Biblioteksmedarbejder

FOR STORE HOLD

En udfordring, der blev bemærket af flere, var, at holdene til tider var for store. Nogle steder var der 10-15 elever på hvert hold, hvilket flere steder skabte problemer med uro. Dette har ofte været i forbindelse med, at hele klassen har deltaget i forløbet. Ét af stederne valgte man derfor allerede efter første gang at opdele eleverne i mindre hold for at komme urolighederne til livs. Flere foreslår derfor mindre hold for at sikre det bedst mulige miljø, hvor eleverne kan føle sig mere komfortable med at deltage og engagere sig aktivt i diskussionerne. Ét sted havde de positive erfaringer med også at opdele i køn.

“Grupperne kan godt blive for store. Jeg vil gerne ned i endnu mindre grupper, så man ikke kan gemme sig, og måske er det mere trygt, at der er færre elever.”

Citat: Lærer

KENDER IKKE ELEVERNE OG KLASSEDYNAMIKKEN

Læseguiderne og biblioteksmedarbejderne kender ikke eleverne og klassedynamikken, hvilket til tider kan gøre det vanskeligt at få etableret et optimalt læringsmiljø på holdene. De har ikke indgående kendskab til, hvilke elever der helst ikke bør placeres sammen for at undgå konflikter eller uro. En biblioteksmedarbejder foreslår derfor, at læreren bliver inddraget i processen med at danne hold. At læseguiderne og biblioteksmedarbejderne ikke kender til klassedynamikken, er dog ikke udelukkende negativt. Fraværet af forudindtagede opfattelser om eleverne kan være med til at skabe en mere åben og neutral tilgang.

“Skal det gøres igen, er det vigtigt, at lærerne sætter holdene, fordi de kender eleverne og hvem der fungerer sammen.”

Citat: Biblioteksmedarbejder

UDFORDRINGER MED DIVERSE SAMARBEJDERE

Et godt samarbejde mellem de medvirkende aktører har spillet en afgørende rolle for at få demokratilæseforløbet til at fungere optimalt. Selvom flere nævner, at de forskellige interne samarbejdere har fungeret rigtig godt, er der alligevel et par stykker, der har stødt på problemer.

Nogle havde svært ved at finde en folkeskoleklasse, der var villige til at deltage i forløbet, og ét af stederne endte endda med ikke at finde en klasse, der ville deltage. Et ønske til forbedring er derfor større støtte til at finde en god samarbejdspartner samt hjælp til at formidle projektets budskab på en tiltalende måde. At finde en passende forfatter til det afsluttende modul skabte ligeledes udfordringer for nogle, idet denne opgave krævede mere tid og ressourcer end forventet. Et ønske til forbedring er derfor klarere rammer i forhold til forfatterbesøget og det praktiske i den forbindelse.

“Forløbet har ikke fungeret særlig godt. Vi har haft store udfordringer. Forløbet skulle være med elever fra folkeskolen, og vi kontaktede alle vores samarbejdspartnere, og vi har generelt et godt samarbejde med folkeskoler, så vi forsøgte virkelig at sælge det, men der var ikke nogen, der synes, de kunne se idéen med det eller havde tiden til det.”

Citat: Biblioteksmedarbejder

SKAL PASSE IND I LÆRERNES ÅRSHJUL

Nogle påpeger vigtigheden af at integrere forløbet i lærernes planlægning og årshjul. Det vil øge sandsynligheden for, at flere lærere siger ja til at deltage i forløbet, hvis det er på tidspunkter, hvor de ikke er under stort tidsmæssigt pres. En lærer foreslår derfor at inddrage flere skolefaglige eksperter i projektet, så det bliver tilrettelagt bedst muligt ud fra et lærerperspektiv.

“Hvis det ikke passer, så booker de det ikke, fordi de er så pressede på tid. Planlægning og varsling i god tid kunne være godt, for det skal passe ind i deres årshjul.

Citat: Biblioteksmedarbejder

“Timing for, hvornår forløbet ligger, har stor betydning, da man har et pensum, man skal nå igennem.”

Citat: Lærer

FRIVILLIGHED SOM UDFORDRING

Der kan være visse udfordringer forbundet med at basere forløbet på frivillige læseguider. Selvom frivillighed kan skabe en større følelse af engagement og entusiasme, da de deltager af egen fri vilje og interesse, kan det samtidig være mindre forpligtende og derfor et mere skrøbeligt grundlag for projektet.

“En ting, jeg er bekymret for ved projektet, er, at man baserer det på frivillighed. Så bliver det også et skrøbeligt fundament, hvis der sker noget i deres liv. Deres engagement kan hurtigt blive påvirket.”

Citat: Biblioteksmedarbejder

MERE SPARRING MELLEM BIBLIOTEKERNE

Der er et ønske blandt de deltagende om at etablere mere dialog og sparring mellem bibliotekerne med henblik på at udveksle erfaringer både i forhold til håndtering af forløbet, men også idéer til tekstvalg. Flere af biblioteksmedarbejderne har sandsynligvis stået over for lignende udfordringer, og det vil derfor være fordelagtigt at have bedre sparring mellem bibliotekerne. Derudover vil det lette arbejdsbyrden hos biblioteksmedarbejderne.

“Jeg tror, det ville være en fordel, hvis der var mere dialog og sparring med bibliotekerne imellem ift. erfaringer, hvordan man er tilgået opgaven, men også ift. tekster.”

Citat: Biblioteksmedarbejder

FORDEL MED FLERE MODULER

Nogle af de involverede aktører har fremhævet, at det ville være en fordel med flere moduler, eftersom eleverne dermed får mere tid til at “bløde op” og turde deltage mere aktivt. Én af deltagerne har også pointeret vigtigheden af, at der ikke går for lang tid imellem modulerne, så man kan opretholde en kontinuerlig relation. Hertil er det essentielt, at det er den samme læseguide, der deltager i alle moduler, da det opbygger tillid og skaber en større villighed til at deltage aktivt blandt eleverne.

VIGTIGT, AT ELEVERNES INPUT BLIVER HØRT

Det er positivt, at eleverne får mulighed for at have indflydelse på udvælgelse af tekster, men det er samtidig vigtigt, at elevernes input i så fald bliver lyttet til, så de kan genkende deres ønsker i de udvalgte tekster.

6. METHODE

UNDERSØGELSESDSIGN

Undersøgelsen gør brug af et mixed-methods undersøgelsesdesign, idet undersøgelsen anvender både kvantitative og kvalitative datakilder, der tilsammen skaber en omfattende og helhedsorienteret evaluering af demokratilæseforløbet.

De kvalitative elementer udgøres af enkeltinterviews, mens det kvantitative element er et spørgeskema.

INTERVIEWS MED LÆSEGUIDER, DELTAGENDE BIBLIOTEKSMEDARBEJDERE OG LÆRERE.

Der er foretaget 14 individuelle interviews med læseguider, deltagende biblioteksmedarbejdere og lærere fra 5 forskellige kommuner rundt om i landet. Formålet med disse interviews har dels været at få et indblik i elevernes engagement og deltagelse i forløbet, dels at få indsigt i erfaringer samt opsamle brugbar læring fra projektet. De kvalitative interviews giver mulighed for at komme i dybden med de medvirkende aktørers oplevelse med og erfaringer fra demokratilæseforløbet.

Her er det dog relevant at tydeliggøre, at udførelsen af demokratilæseforløbet har varieret fra kommune til kommune, og at det i nogle af kommunerne har været en større succes end andre. De 5 kommuner er blevet udvalgt for at favne variationen i demokratilæseforløbene i kommunerne.

Forud for forløbet fik de biblioteksmedarbejderne udleveret en række refleksionsspørgsmål, som de løbende kunne tænke over. Disse refleksionsspørgsmål indgik i interviewene for at sikre, at relevant input ikke blev glemt mellem afholdelsen af demokratilæseforløbet og interviewenes afholdelse. Alle interviews er foretaget telefonisk for at sikre højest mulig deltagelse på tværs af landsdele.

SPØRGESKEMA TIL ELEVER

I forbindelse med afslutningen af demokratilæseforløbene er de medvirkende elever blevet bedt om at udfylde et spørgeskema. Formålet med spørgeskemaet er at afdække elevernes oplevelse af demokratilæseforløbet og give indsigter i, om der er indikationer på positive effekter af projektet.

Det har været vigtigt at holde spørgeskemaet kort og let at gennemføre, således at flest mulige vil udfylde spørgeskemaet. Konkret har længden af spørgeskemaet været på cirka 3-5 minutter, og det har været muligt at udfylde spørgeskemaet både via mobil og computer.

Spørgeskemainsamlingen har været anonym, og ingen elever kan identificeres i deres besvarelser.

I spørgeskemaet bliver eleverne spurgt ind til deres oplevelse af demokratilæseforløbet, herunder deres oplevelse af tryghed i rummet, præstationsfrit rum, medbestemmelse på litteratur, lyst til at dele sin mening, nysgerrighed på samfundet mv.

I alt er der 88 elever, som har udfyldt spørgeskemaet, hvilket vurderes at give et godt grundlag for at afdække elevernes perspektiv på demokratilæseforløbet.

Kontakt

Rapporten er udarbejdet af Moos-Bjerre A/S
Telefon: 3311 1101
Vartov, Farvergade 27L, 1463 København K
2023

Henvendelser angående rapporten kan rettes til:
Morten Stubkjær
Telefon: 2785 3100
E-mail: msk@moos-bjerre.dk